

**КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до лабораторних занять
з освітнього компонента
«Методика навчання української мови»**

Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

Спеціальність 013 Початкова освіта/А3 Початкова освіта

м. Олександрія, 2025р.

ЗМІСТ

1.ВСТУП.....	3
2. ІНСТРУКЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ	
2.1. Інструкція щодо проведення лабораторного заняття №1.....	4
2.2. Інструкція щодо проведення лабораторного заняття №2.....	6
2.3. Інструкція щодо проведення лабораторного заняття №3.....	7
2.4. Інструкція щодо проведення лабораторного заняття №4.....	8
3.СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	10

ВСТУП

Освітній компонент «Методика навчання української мови» повинен сприяти не тільки засвоєнню здобувачами освіти теоретичних відомостей, а й формуванню практичних умінь і навичок, розвитку творчих здібностей, формуванню загальної здатності виконувати професійні функції, використовувати знання з освітнього компонента на практиці для вирішення типових освітніх задач початкової освіти.

Лабораторні заняття проводяться у базових навчальних закладах під час спостереження показових уроків і занять.

Кожен урок студенти спостерігають, фіксують, аналізують разом із викладачем згідно з інструкцією та завданнями для спостережень. Роботи студентів викладач перевіряє та виставляє оцінки в журналі обліку роботи академічної групи та викладачів і в журналі з педагогічної практики.

Лабораторне заняття №1

Тема. Спостереження уроку читання, письма в період навчання грамоти

Мета: сформувати навички аналізу уроків, визначити ефективність використаних методів і прийомів навчання читання/письма; розвивати самостійність студентів, вміння добирати, аналізувати матеріал, робити висновки, збагачувати словниковий запас лінгвістичними та методичними термінами; сприяти вихованню почуття професійного обов'язку

Спостереження уроку читання (письма), проведеного в ___ класі

___ школи _____ 20__ р.

Урок проводила вчитель _____.

Тема уроку: _____.

Мета уроку: _____.

Інструктаж:

I. Спостерігаючи уроки читання/письма, зробіть їх запис, зверніть головну увагу на використання вчителем прийомів звукового аналізу, звукового і буквеного синтезу, на послідовність у вивченні звука, букви, на ігрові форми роботи. Використовуючи теоретичні знання, зробіть висновки про раціональність дібраних методів і прийомів.

II. Спостереження і запис змісту уроку зробіть за встановленою схемою.

Схема запису уроку:

Структурна	Час, хвилини	Перебіг уроку	Аналіз прийомів і методів
частина			позитивні: негативні

III. Завдання для спостережень і письмового аналізу:

Урок читання в букварний період

Проаналізуйте, як проводить учитель такі види роботи:

1. Освітньо-виховна мета даного уроку, доведення її до учнів.
2. Послідовність вивчення нового звуку, букви.
3. Прийоми звукового аналізу і синтезу, використані на уроці.
4. Прийоми аналізу артикуляції звуків.
5. Прийоми роботи зі складовими, звуковими моделями слів.
6. Вправи для розвитку фонетичного слуху дітей.
7. Вправи із розрізною азбукою, для читання складових таблиць.
8. Прийоми читання в букварі слів, речень і зв'язного тексту.
9. Розвиток мовлення і мислення дітей (прийоми роботи).
10. Прийоми проведення словникової роботи, способи перевірки прочитаного.
11. Зміст роботи для засвоєння елементарних фонетичних і граматичних понять.
12. Дидактичні ігри, їх місце, форма і зміст.
13. Наочні посібники, ІКТ, використані на уроці.
14. На формування яких умінь і навичок була спрямована практична діяльність учнів?
15. Реалізація мети уроку.

Урок письма в букварний період

1. Проаналізуйте, як повідомляється учням тема й мета уроку.
2. Назвіть види звукових аналітичних і синтетичних вправ.
3. Простежте послідовність навчання написання нової букви:
 - показ зразка писаної букви;
 - аналіз будови букви з переліком її елементів;
 - прийоми засвоєння конфігурації літери;

- аналіз будови букви, показ написання букви на дошці з поясненням послідовності зображення елементів;
 - прави з написанням букви учнями в повітрі, обведення букви, написання її за контурами.
1. Кількість, місце і зміст фізкультхвилинок.
 2. Методика проведення звуко-буквеного аналізу слів, робота з розрізною азбукою, пояснення з'єднань букв у складах і словах.
 6. Види робіт з розвитку мовлення.
 7. Використання вчителем роздавального, дидактичного матеріалу.
 8. Проаналізуйте індивідуальну роботу вчителя на уроці, місце самостійної роботи учнів, використання ІКТ.
 9. Проаналізуйте, чи досягнуто мети уроку.
 10. Запишіть підсумок уроку.

Лабораторне заняття №2

Тема. Спостереження та аналіз уроку української мови

Мета: сформувати навички аналізу уроків української мови, визначити ефективність використаних методів і прийомів; розвивати самостійність студентів, вміння добирати, аналізувати матеріал, робити висновки, збагачувати словниковий запас лінгвістичними та методичними термінами; сприяти вихованню почуття професійного обов'язку.

Тема уроку: _____.

Мета уроку: _____.

Тип уроку: _____.

Роздавальний матеріал: _____.

Інструктаж. Під час спостереження уроку зробіть запис структури уроку, методів і прийомів, обґрунтуйте доцільність їх використання. Зробіть

висновки про виконання вчителем основних вимог до сучасного уроку мови.

Завдання для спостережень і письмового аналізу

1. Проаналізуйте, як учитель оголошує тему і робить мотивацію освітньої діяльності учнів.
2. Простежте, які запитання, завдання ставить учитель для актуалізації опорних знань і чуттєвого досвіду учнів.
3. Зафіксуйте, скільки часу відведено на вивчення нового матеріалу.
4. Визначте метод вивчення нового матеріалу.
5. Проаналізуйте зміст текстового матеріалу для спостереження мовних фактів із метою виділення істотних ознак виучуваного матеріалу, поняття.
6. Запишіть послідовно запитання вчителя для аналізу мовного матеріалу.
7. Проаналізуйте ступінь активності учнів у процесі формування граматичного /чи фонетичного/ поняття.
8. Визначте види та прийоми роботи для узагальнення ознак нового поняття, в роботі вчителя й учнів.
9. Зверніть увагу на доцільність використання унаочнення, таблиць, схем, роздавального матеріалу, презентації.
10. Проаналізуйте прийоми роботи, види вправ для закріплення вивченого.
11. Зробіть висновок про реалізацію на уроці принципу вивчення мовних явищ у зв'язку і взаємозумовленості (вивчення мови як системи), про набуття учнями мовленнєвих навичок.
12. Проаналізуйте реалізацію мети уроку.

Лабораторне заняття №3

Тема. Спостереження уроку вивчення художнього твору, аналіз уроку

Мета: сформувати навички аналізу уроків читання, визначити ефективність використаних методів і прийомів; розвивати самостійність студентів, уміння добирати, аналізувати матеріал, робити висновки, збагачувати словниковий запас лінгвістичними та методичними термінами; сприяти вихованню почуття професійного обов'язку.

Тема уроку: _____.

Мета уроку: _____.

Тип уроку: _____.

Роздавальний матеріал: _____.

Інструктаж. Під час спостереження уроку зробіть запис його структури, проаналізуйте використання методів і прийомів, роботу вчителя й учнів на всіх етапах уроку, рівень сформованості в учнів способів читання та його якостей, реалізацію освітньої, виховної, розвиваючої мети уроку.

Завдання для спостереження і письмового аналізу:

1. Проаналізуйте підготовчу роботу, прийоми забезпечення інтересу до виучуваної теми, як вводяться діти в обставини, за яких відбувається описувана дія, з'ясування знань учнів із даного питання, повідомлення нових знань, словникову роботу; читання оповідання (якість читання, забезпечення цілісного сприймання), перевірку сприймання, зміст і характер запитань; роботу над текстом: прийоми та види роботи, послідовність у постановці запитань з метою розкриття змісту оповідання, характеристику образів, змістовність бесід, дотримання вимог до запитань, словникову роботу, роботу над зображувальними засобами, види читання, творчі завдання у зв'язку з прочитаним, роботу над планом і переказом; доцільність використання унаочнення, презентації; підсумкову бесіду.
2. Проаналізуйте визначення головної думки, вираження власного ставлення до зображувального, зв'язку з життям.

Лабораторне заняття №4

Тема. Спостереження уроку розвитку зв'язного мовлення (навчальний переказ, твір)

Мета: сформувати навички аналізу уроків розвитку зв'язного мовлення, визначити ефективність використаних методів і прийомів; розвивати самостійність студентів, уміння добирати, аналізувати матеріал, робити висновки, збагачувати словниковий запас лінгвістичними та методичними термінами; сприяти вихованню почуття професійного обов'язку.

Тема уроку: _____.

Мета уроку: _____.

Тип уроку: _____.

Роздавальний матеріал: _____.

Інструктаж. Під час спостереження уроку зробіть запис його структури. Зробіть висновок про відповідність структури уроку написання переказу рівню підготовки учнів даного класу. Зверніть увагу на попередню роботу з метою збагачення словника, для вдосконалення граматичного ладу мовлення, розкриття й конструювання тексту.

Завдання для спостереження й письмового аналізу:

1. Проаналізуйте, як учитель мотивує навчальну діяльність учнів.
2. Зробіть висновок про відповідність вимогам тексту переказу.
3. Запишіть послідовність у виконанні завдань, прийомів роботи.
4. Проаналізуйте:
 - зміст, значення, ефективність проведення вступної бесіди;
 - емоційність, виразність читання тексту вчителем;
 - зміст і характер запитань для перевірки сприймання тексту;
 - словникову роботу, прийоми проведення повторного читання тексту і складання плану;

- роботу вчителем над формуванням зв'язного, образного, усного і писемного мовлення учнів;
 - прийоми роботи над виробленням орфографічних навичок;
 - забезпечення самостійності написання переказу;
 - прийоми перевірки виконання роботи в класі;
 - реалізацію мети уроку.
5. Зверніть особливу увагу на добір мовного матеріалу, виражальні мовні засоби з огляду на мотиви мовлення, спосіб викладу думки.
 6. Як проведено аналіз мовних засобів, зв'язку речень у тексті, попередження орфографічних помилок.
 7. Проаналізуйте проведення самостійного написання творів у чернетках, редагування та вдосконалення написаного.
 8. Проаналізуйте мовне оформлення:
 - чи відповідає тип мовлення і стиль розкриттю теми твору і ситуації;
 - чи немає суттєвих порушень єдності стилю;
 - чи правильно вжиті слова, їх різноманітність;
 - побудова речень;
 - орфографічна та пунктуаційна грамотність.
 9. Проаналізуйте доцільність використання ІКТ.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.
2. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред.: М.С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2011.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / за наук. ред.: М.С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010.

4. Навчання грамоти. 1 клас. Навчальний зошит : У 4 ч. / І.О. Большакова, М.С. Пристінська. Харків: Вид-во «Ранок», 2017.
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019.
6. Українська мова та читання: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 1 / К. І. Пономарьова. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019.
7. Українська мова та читання: підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 1 / К. І. Пономарьова, Л. А. Гайова. Київ: УОВЦ «Оріон», 2020.
8. Українська мова та читання: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2 / О. Я. Савченко. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019.
9. Українська мова та читання: підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2 / О. Я. Савченко. Київ: УОВЦ «Оріон», 2020.
10. Українська мова: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою/ М. С. Вашуленко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2015.
11. Українська мова. Буквар: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1/ М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018.
12. Українська мова. Буквар: підручник для учнів першого класу ЗЗСО (у 2-х частинах) / К. І. Пономарьова. Київ: УОВЦ «Оріон», 2018.
13. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах)/ Н.О. Воскресенська, І.В. Цєпова. Харків : Вид-во «Ранок», 2018.
14. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах) / О.Л. Іщенко, С.П. Логачевська. Київ: Літера ЛТД, 2018.
15. Шевчук Л.В. Зошит з навчання грамоти. 1 клас (у двох частинах) до підручника «Українська мова. Буквар» для 1 класу закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах) (О.Л.Іщенко, С.П. Логачевська). Київ : Літера ЛТД, 2018.

Список рекомендованих джерел до розділу «Методика розвитку мовлення»

1. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. Київ: АПН, 2000. 316 с.
2. Большакова І. Ситуативна навчально-мовленнєва діяльність школярів на уроках української мови. Київ: Початкова школа, 2002. № 10.
3. Галуза В. Чарівний світ українського слова на кожному уроці. Київ: Початкова школа, 2002. № 1.
4. Дубовик С. Розвиток діалогічного мовлення школярів на уроках української мови. Київ: Початкова школа, 2002. № 7.
5. Ігнатенко Т. Творчі завдання на уроках розвитку мовлення. Київ: Початкова школа, 2006. № 2.
6. Крайнова Ж. Формування комунікативної компетентності молодших школярів на заняттях з рідної мови. Київ: Початкова школа, 2003. № 11.
7. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Київ: Початкова школа, 2003. № 11.
8. Курач Л., Прищеп О. Ситуативні ролі — позитивний фактор розвитку діалогічного мовлення учнів початкових класів. Київ: Початкова школа, 2005. №10.
9. Кучинський М. Підготовча робота до уроків розвитку зв'язного мовлення. Київ: Початкова школа, 2004. № 6.
10. Лобчук О. Знання про текст як система орієнтирів у побудові висловлювань різних типів. Київ: Початкова школа, 2002. № 4.
11. Лобчук О. Перевірка і оцінювання зв'язних висловлювань молодших школярів. Київ: Початкова школа, 2004. № 3.
12. Лобчук О. Складання твору за спостереженням. Київ: Початкова школа, 2005. № 1.
13. Лобчук О. Складання твору за художньою картиною. Київ: Початкова школа, 2003. № 3.

14. Лобчук О. Усний переказ як засіб розвитку зв'язного мовлення. Київ: Початкова школа, 2002. № 2.
15. Логачевська С. Диференційовані завдання на уроках розвитку мовлення. Київ: Початкова школа, 2004. № 5.
16. Наumenко В., Захарійчук М. Формування в дітей уміння говорити майстерно. Київ: Початкова школа, 2002. № 10.
17. Павлик О. Специфіка писемного мовлення і засоби його розвитку. Київ: Початкова школа, 2002. № 9.
18. Пономарьова К. І. Мета і завдання уроків розвитку зв'язного мовлення. Київ: Початкова школа, 2006. № 8.
19. Пономарьова К. І. Основні напрями роботи з розвитку монологічного мовлення учнів. Навчання і виховання учнів 4 класу: метод. посіб. для вчителів. Київ: Початкова школа, 2005.
20. Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів. Уроки розвитку мовлення в 1—4 класах. Київ: КІМО, 2006. 148 с.
21. Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного мовлення учнів 1—2 класів. Київ: Початкова школа, 2007. № 2.
22. Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного писемного мовлення учнів. Навчання і виховання учнів 3 класу: метод. посіб. для вчителів. Київ: Початкова школа, 2004.
23. Пономарьова К. І. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання. Київ: Початкова школа, 2005. № 11.
24. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024

№

1225.

URL:

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-z-ahalnoi-serednoi-osvity>

25. Сидор Е. Вправи для розвитку в учнів загальномовленнєвих, комунікативних і текстотворчих умінь. Київ: Початкова школа, 2001. № 6.
26. Соловець Л. Фразеологізми як засіб формування культури спілкування молодших школярів. Київ: Початкова школа, 2006. № 6.
27. Стандарт фахової передвищої освіти України: освітньо-професійний ступінь «фаховий молодший бакалавр», галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 № 801. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/fahova-peredvisha-osvita/sektor-fahovoyi-peredvishoyi-osviti/zatverdzheni-standarti>.
28. Старагіна І., Чеснокова О. Особливості мовленнєвого розвитку дитини в системі розвивального навчання. Київ: Початкова школа, 2002. № 3.
29. Ткачук Г. Увиразнення мовлення учнів 3-го класу емоційно забарвленою лексикою. Київ: Початкова школа, 2001. № 6.